

บทที่ 5

บทสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายของนิตยสารแนวอิโรติกไทย” เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งสนใจวิเคราะห์ตีความ (Textual Analysis) ผ่าน องค์ประกอบย่อยและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบเหล่านั้นในแนวทางโครงสร้างนิยม (Structuralism) ของ โรล็องด์ บาร์ตส์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์การทำงานของรหัสเรื่องชนชั้นและ เพศสภาพที่เข้าไปกำกับความหมายในภาพอิโรติกของนิตยสารไทย ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาแนวคิดเรื่อง สื่อทางเพศและอิโรติก แนวคิดโครงสร้างนิยม แนวคิดสัญวิทยา แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์ภาพถ่าย แนวคิดเรื่องชนชั้น และแนวคิดเรื่องเพศสภาพ มาประกอบการวิเคราะห์ว่าภาพถ่ายแนวอิโรติกของ ไทยให้ความหมายเกี่ยวกับ “ผู้หญิง” เอาไว้ว่าอย่างไร และเลื่อนไหลสู่ความหมายระดับวัฒนธรรม หรือมายาคติได้อย่างไร

จากองค์ประกอบของภาพอิโรติกทั้ง 4 ประการอันได้แก่ (1) ตัวนางแบบ (2) ฉากและ อุปกรณ์ประกอบฉาก (3) เครื่องแต่งกายของนางแบบ และ (4) เทคนิคการถ่ายภาพ ผู้วิจัยได้ วิเคราะห์โดยใช้ตัวผู้วิจัยเป็นเครื่องมือในการตีความผสมผสานกับความเห็นจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) พบว่า รหัสทางเพศสภาพและรหัสทางชนชั้น ล้วนมีส่วนเข้าไปผลิต ช้มายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงไทย โดยการเข้าไปกำหนดโครงสร้างการสร้างความหมายใน องค์ประกอบย่อย นำไปสู่ความหมายในภาพรวม ก่อนจะยกระดับขึ้นไปความหมายระดับ วัฒนธรรม หรือ มายาคติในที่สุด

ในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อสรุปและการอภิปรายผลถึงกระบวนการผลิตซ้ำมายาคติ เกี่ยวกับผู้หญิงจากภาพอิโรติกของนิตยสารไทย โดยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การผลิตซ้ำมายาคติของผู้หญิงไทยผ่านกรอบรหัสทางเพศสภาพ
2. การผลิตซ้ำมายาคติของผู้หญิงไทยผ่านกรอบรหัสทางชนชั้น

ในแต่ละส่วนจะมีการแจกแจงให้เห็นว่ากรอบรหัสแต่ละอย่างได้สร้างมายาคติเกี่ยวกับ ผู้หญิงไทยในเรื่องใดบ้าง โดยจะแสดงถึงการเข้าไปกำหนดองค์ประกอบย่อยของภาพอิโรติก ซึ่งนำไปสู่การสร้างความหมายองค์รวมของแต่ละภาพ

สรุปผลการวิเคราะห์

ในส่วนของสรุปผลการวิจัยนี้จะเป็นการตอบคำถามนำการวิจัยที่ว่า 1) ภาพอิโรติกในนิตยสารไทยผลิตซ้ำมายาคติผู้หญิงอย่างไร และ 2) กรอบรหัสชุดใดบ้างที่เข้าไปกำกับการผลิตซ้ำมายาคติดังกล่าว ทั้งนี้ผู้วิจัยได้เรียบเรียงออกมาเป็น 2 ส่วน ตาม “ตัวแปรต้น” จากแนวคิดการวิเคราะห์มายาคติของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ ได้แก่ กรอบรหัสทางเพศสภาพ และ กรอบรหัสทางชนชั้น โดยแต่ละส่วนจะแยกย่อยลงไปให้เห็นกระบวนการสร้างความหมาย หรือ “ตัวแปรตาม” ต่อไป

การผลิตซ้ำมายาคติของผู้หญิงไทยผ่านกรอบรหัสทางเพศสภาพ

เพศสภาพ คือ ความเป็นหญิงชายที่แตกต่างกันซึ่งถูกกำหนดโดยกรอบแนวคิดของสังคม ความนึกคิดดังกล่าวจะนำไปสู่ระบบความคิดเรื่องเพศทุกอย่างในสังคม โดยมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงที่ปรากฏในภาพอิโรติกของนิตยสารไทยก็มีที่มาจากเพศสภาพเช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นจึงสอดคล้องกับที่โรลิ่งด์ บาร์ตส์ใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์มายาคติในสังคมทุนนิยมฝรั่งเศสนอกเหนือจากประเด็นชนชั้น และสอดคล้องกับความคิดของ จูเลียต มิทเชล (เรณุกาซดี คำนวนลิน, 2548, น. 27) นักสตรีนิยมหัวก้าวหน้าที่มองว่าระบบความคิดเรื่องเพศในสังคม คือ 1 ใน 4 ของโครงสร้างทางสังคมที่กดขี่ผู้หญิง นอกเหนือจากแนวคิดชายเป็นใหญ่, แนวคิดทุนนิยม และ แนวคิดเรื่องชนชั้น

จากการวิเคราะห์ในงานวิจัยพบว่า มายาคติที่เกิดขึ้นจากกรอบรหัสทางเพศสภาพ มีด้วยกัน 4 อย่าง ได้แก่ “ผู้หญิงคือธรรมชาติ” “ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ” “ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยวนผู้ชาย” และ “ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ” ซึ่งจะได้แจกแจงถึงองค์ประกอบของภาพอิโรติกทั้ง 4 อย่างที่ประกอบสร้างความหมายแต่ละอย่างขึ้นมา อันได้แก่

1. ตัวนางแบบ
2. ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก
3. เครื่องแต่งกายของนางแบบ
4. เทคนิคการถ่ายภาพ

ทั้ง 4 ประการจะนำไปสู่แนวคิดของภาพ (Theme) ซึ่งถือเป็นความหมายเบื้องต้นจากทีมงานถ่ายภาพ ก่อนจะสรุปความหมายภาพรวมต่อไป

1. ผู้หญิงคือธรรมชาติ ความหมาย “ผู้หญิงคือธรรมชาติ” ถูกยกระดับให้กลายเป็น ความหมายในระดับวัฒนธรรมหรือความหมายในระดับมายาคติ เนื่องจากความหมายดังกล่าว เกิดขึ้นจากการเกาะเกี่ยวกับระหว่างสัญลักษณ์ในองค์ประกอบย่อยของภาพ โดยผ่านกรอบรหัสทาง เพศสภาพ ดังจะได้แจกแจงต่อไปนี้

(1) ตัวนางแบบเพศหญิงมี “การโพสท่า” ให้พลั่วไหลดูเป็นธรรมชาติจนกลมกลืน ไปกับฉากและสถานที่ซึ่งเป็นธรรมชาติเช่นเดียวกัน ขณะที่ “จุดยืนในการจ้องมอง” คือการที่ นางแบบสบตาคนดูภาพอย่างเฉยช่าย หรือไม่แสดงอาการสบตาแต่มองไปทางอื่น แสดงถึง ลักษณะการทำอากัปกริยาอย่างเป็นธรรมชาติเช่นเดียวกัน เมื่อนางแบบถูกจัดวางให้อยู่ใน องค์ประกอบที่สร้างความหมายได้สำคัญที่สุดของภาพ อันได้แก่ (2) ฉากและอุปกรณ์ประกอบ ฉาก ซึ่งหลายครั้งเป็นสถานที่ทางธรรมชาติ อาทิ ภูเขา ทะเล ต้นไม้ จึงแสดงถึงความเป็นธรรมชาติ อันไร้เดียงสา และด้วยการโพสท่าอ่อนช้อยจึงทำให้เกิดความหมายว่าผู้หญิงในรูปก็เป็นส่วนหนึ่ง ของธรรมชาติ ส่วน (3) เครื่องแต่งกายของนางแบบ แม้จะไม่ใช้การเปลือยกายเพื่อแสดงถึงความ เป็นธรรมชาติ แต่การเลือกชุดที่ใส่คือ “บิกินี” เป็นการเผยให้เห็นรูปร่างของนางแบบอย่างไม่เกิน เลย และมีความชอบธรรมในการเผยสัดส่วน เนื่องจากสถานที่อย่างริมทะเลเป็นสถานที่ของการ เล่นน้ำ ดังนั้น เครื่องแต่งกายแบบนี้จึงมีความกลมกลืนไปกับองค์ประกอบภาพอื่น ๆ

ทั้งนี้ (4) เทคนิคการถ่ายภาพทำให้องค์ประกอบภาพทั้งหมดดูเป็นภาพที่สมจริง ตอกย้ำให้เห็นว่าสิ่งที่เห็นอยู่ในโลกจริงของคนดูภาพ ด้วย “มุกกล้อง” “ระยะภาพ” “การใช้เลนส์” ที่ไม่มีเทคนิคหรือหยาบ แต่ตอกย้ำให้เห็นว่าภาพดังกล่าวมีความเป็นธรรมชาติ และไม่ใช่วิวที่มี การปรุงแต่งประติประดอยมากเกินไป นำไปสู่แนวคิดด้านการถ่ายภาพเกี่ยวกับธรรมชาติกับ ผู้หญิง

ความหมายที่ว่า “ผู้หญิงคือธรรมชาติ” แม้ว่ามีลักษณะของการให้เกียรติมาแต่ครั้ง อดีต อาทิ การใช้คำว่า “แม่น้า” ที่แสดงเพศหญิงในเชิงมีคุณค่า แต่ในเชิงโครงสร้างของ ความหมายเมื่อนำมาพิจารณาในแบบ “ความสัมพันธ์เชิงคู่ตรงข้าม” (Binary Opposition) จะ พบว่า “ธรรมชาติ” มีลักษณะของความไร้เดียงสา เป็นฝ่ายถูกกระทำ ขณะที่ “อารยธรรม” มี ลักษณะของการคิดซับซ้อน และเป็นฝ่ายกระทำ ดังนั้น เมื่อผู้หญิงเป็นธรรมชาติ ผู้ชายจึงเป็น “อารยธรรม” ซึ่งเป็นฝ่ายคิดและควบคุมโครงสร้างในสังคมเอาไว้ ความหมายนี้จึงสะท้อนถึง ลักษณะการแบ่งแยกของชายและหญิงที่ไม่เท่าเทียมในสังคม รวมไปถึงความคิดในสำนึกของเพศ ชายในฐานะคนดูภาพและตากล้อง ว่ายังมองเพศหญิงในลักษณะที่ต่ำต้อยกว่าอีกด้วย

2. ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ ความหมาย “ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ” ถูกยกระดับให้กลายเป็นความหมายในระดับวัฒนธรรมหรือความหมายในระดับมายาคติ เนื่องจากความหมายดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเกาะเกี่ยวกับระหว่างสัญญาะในองค์ประกอบย่อยของภาพ โดยผ่านกรอบรหัสทางเพศสภาพ ดังจะได้แจกแจงตั้งแต่ละองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) ตัวนางแบบเพศหญิง ปรากฏภายในลักษณะที่เข้ายวน นางแบบเหล่านี้มีรูปร่างหน้าตาที่เป็น “จินตนาการของเพศชาย” ซึ่งมาปรากฏในนิตยสารชายภาพอิโรติกที่ไม่ว่าใครก็หาซื้อมาดูและครอบครองได้เหมือนกัน จนดูเข้าใกล้กับการเป็นสมบัติสาธารณะที่แบ่งกันชมได้นอกจากนี้ สายตาของนางแบบและการโพสท่าก็ชวนให้ตีความได้ว่า พวกเขาต้องการ “ช่วยยวนใครก็ได้ที่มอง” หลายครั้งที่นางแบบเหล่านี้มี (2) เครื่องการแต่งกายในลักษณะที่เปื้อนเปลือยจนดูราวกับเป็นสิ่งของที่ “ใครจะจับวางยังงี้ก็ได้” ใน (3) ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก ซึ่งหลายต่อหลายครั้งเหมือนเป็นสถานที่เปิดโล่ง หรืองานเลี้ยงสังสรรค์ที่ใคร ๆ ก็เข้ามาเซยชม และเลือกนางแบบแต่ละคนไปครอบครองได้เช่นเดียวกัน

สิ่งที่เกิดขึ้นใน 3 องค์ประกอบดังกล่าว อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงชาติทั่วไป แต่ด้วย (4) เทคนิคการถ่ายภาพที่กลบเกลื่อนความประดักประเดิดในภาพทั้งหมด และถ่ายทอดออกมาเป็นภาพที่ดูสมจริงราวกับเป็นธรรมชาติ ทำให้คนดูรับรู้ได้ว่าภาพเหล่านี้เกิดขึ้นได้จริงในชีวิต โดยความหมายเบื้องต้นของภาพจากที่มงานถ่ายภาพก็คือแนวคิดของภาพที่ให้ผู้หญิงอยู่ในสถานที่สาธารณะ

ความหมายที่ว่าผู้หญิงเป็นของสาธารณะนี้ คือการสืบทอดหนึ่งในหน้าที่ของผู้หญิงตั้งแต่ครั้งอดีต เมื่อมีการคัดเลือก “หญิงงามเมือง” สืบท่อมายัง “หญิงบริการ” ในปัจจุบัน เพื่อให้บริการทางเพศแก่ผู้ชายไม่ว่าจะเป็นใครก็ได้ ภาพอิโรติกเหล่านี้จึงผลิตซ้ำความหมายของผู้หญิงว่าสามารถเป็นของผู้ชายคนใดก็ได้ และมีค่าเหมือนเป็นของสาธารณะที่เพศชายหยิบจับและผลัดกันชม

3. ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยยวนผู้ชาย ความหมาย “ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยยวนผู้ชาย” ถูกยกระดับให้กลายเป็นความหมายในระดับวัฒนธรรมหรือความหมายในระดับมายาคติ เนื่องจากความหมายดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเกาะเกี่ยวกับระหว่างสัญญาะในองค์ประกอบย่อยของภาพ โดยผ่านกรอบรหัสทางเพศสภาพ ดังจะได้แจกแจงตั้งแต่ละองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) ตัวนางแบบมีรูปร่างหน้าตาซึ่งสะท้อนถึงจินตนาการทางเพศของผู้ชายไทย นั่นคือเป็นนางแบบที่มีลักษณะรูปร่างดี ผิวขาว หน้าอกใหญ่ สะโพกงดงาม นางแบบเหล่านี้โพสท่าเน้นเรือนร่างและจ้องมองมายังคนดูเหมือนกับการ “ให้ท่า” หรือการ “เชิญชวน” ให้เข้ามาหา ทำ

ความรู้จัก และยังทำให้ดูว่าเป็นฝ่ายที่ “เสนอตัว” จากนั้นเมื่อพิจารณาจากการที่นางแบบเข้ามาอยู่ใน (2) ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นสถานที่และเครื่องมือที่แสดงความเป็นเพศชาย อาทิ กรงสัตว์, ไซควง, ตอไม้, รถยนต์ เท่ากับว่านางแบบเหล่านี้เข้ามาอยู่ในโลกของผู้ชาย ซึ่งถือว่าการ “เสนอตัวถึงที่” และเมื่อพิจารณาเพิ่มเติมจาก (3) เครื่องแต่งกายของนางแบบ จะยิ่งทำให้ความหมายนี้ชัดเจนขึ้น เพราะนางแบบแต่งกายล่อแหลม เผยให้เห็นเรือนร่างและอวัยวะแสดงเพศอย่างชัดเจน และในภาพบางเชื่อก็ดึงขึ้นร่างกายเปลือยเปล่า อันอาจถือเป็นการยั่วยวนเพศชายอย่างเต็มขั้น โดย (4) เทคนิคการถ่ายภาพช่วยอำพรางจินตนาการทางเพศของผู้ชายเหล่านี้ ให้ออกมาเป็นภาพที่เสมือนจริงราวกับจะเกิดขึ้นได้ในชีวิตประจำวัน และยอมตอกย้ำความรู้สึกว่าผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายยั่วยวนผู้ชาย ซึ่งแนวคิดด้านภาพของช่างภาพมักจะเป็นภาพที่ผู้หญิงแสดงการยั่วยวนผู้ชายและเข้าไปอยู่ในโลกของผู้ชาย

เมื่อพิจารณาถึงการจัดแบ่งหน้าที่ของผู้หญิงกับผู้ชายในอดีตจนถึงปัจจุบัน จะพบว่า ผู้ชายจะเป็นฝ่ายไปทำงานนอกบ้าน หาอาหาร ออกกรบ และสร้างวัฒนธรรมประเพณี แต่ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายอยู่กับบ้าน ดูแลงานบ้าน ซึ่งส่วนหนึ่งก็คือการให้ความสุขทางเพศ (ฉลาดชาย รมิตานนท์, 2535, น. 1-38) ดังนั้น การที่ภาพอิโรติกผลิตความหมายว่าเพศหญิงเป็นผู้ยั่วยวนเพศชาย ก็คือการผลิตซ้ำความหมายว่าผู้หญิงมีหน้าที่ให้ความสุขทางเพศแก่ฝ่ายชายนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ประเด็นเรื่องความหมาย “ผู้หญิงเป็นผู้ยั่วยวนเพศชาย” ยังสามารถแสดงถึงการเป็นฝ่าย “บุกรุก” ก่อน นั่นคือ การยั่วยวนผ่านองค์ประกอบภาพ ทั้งการใช้สายตา การโพสท่า ฉากและอุปกรณ์ ไปจนถึงเครื่องแต่งกาย ถือเป็นการใช้อำนาจอย่างหนึ่งต่อเพศชาย อันได้แก่ การยั่วยวน และถือเป็นการแสดงอำนาจต่อต้านผู้ชายในโลกที่ผู้ชายเป็นใหญ่ได้ด้วยเช่นกัน

4. ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ ความหมาย “ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ” ถูกยกระดับให้กลายเป็นความหมายในระดับวัฒนธรรมหรือความหมายในระดับมายาคติ เนื่องจากความหมายดังกล่าวเกิดขึ้นจากการเกาะเกี่ยวกันระหว่างสัญลักษณ์ในองค์ประกอบย่อยของภาพ โดยผ่านกรอบรหัสทางเพศสภาพ ดังจะได้แจกแจงถึงแต่ละองค์ประกอบต่อไปนี้

(1) ตัวนางแบบถูกเลือกมาให้มี “อวัยวะแสดงความเป็นเพศหญิง” อันได้แก่ หน้าอก และ สะโพก ที่มีความสวยงามและขนาดใหญ่ ความโดดเด่นของอวัยวะยังได้รับการขบเน้นจากการโพสท่า และ นางแบบเข้ามาอยู่ใน (2) ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก ที่ไม่เพียงจะเล่าเรื่องราวในภาพ แต่ยังทำให้นางแบบเสมือนกลายเป็นหนึ่งในฉากและอุปกรณ์เล่าเรื่องราวเหล่านั้นด้วย เนื่องจากนางแบบถูกจับวางให้มีสภาพเหมือนเป็น “วัตถุสิ่งของ” ขณะที่ (3) เครื่องแต่งกายของนางแบบ ที่เผยให้เห็นสัดส่วน และอวัยวะสำคัญอย่างเด่นชัด ไม่เพียงเครื่องแต่งกายจะเผยให้

เห็นเรื่อร่างชัดเจน แต่การเปลือยกายหรือการแต่งกายแบบ “ไม่มีรสนิยม” ยังแสดงถึงการลดทอนให้ผู้หญิงคนนั้นโดดเด่นที่เนื้อหนังมังสามากยิ่งขึ้น เมื่อนำมาพิจารณารวมกับการโพสท่าและการแต่งกาย นางแบบเหล่านี้จึงมีค่าเป็นเพียง “วัตถุทางเพศ” ทั้งนี้ความหมายดังกล่าว ได้รับการกลบเกลื่อนให้เสมือนจริง ด้วย (4) เทคนิคการถ่ายภาพ ซึ่งทำให้นางแบบเหล่านี้อยู่ในระดับสายตาการมอง ระยะเวลา และสัดส่วนภาพที่ดูเหมือนการมองคนปกติทั่วไป เพียงแต่เมื่อมองให้ลึกซึ้งถึงการเชื่อมโยงองค์ประกอบภาพ 3 ประการก่อนหน้านี้อันแล้ว จะพบว่านางแบบถูกปฏิบัติแตกต่างจากผู้หญิงทั่วไปสังคม โดยจะมีแนวคิดด้านภาพในลักษณะหรือหยา และเน้นไปยังการให้ผู้หญิงอยู่ในฉากและอุปกรณ์สื่อถ่ายทางเพศ

ความหมายของผู้หญิงผ่านนางแบบในภาพอิโรติก ที่ว่า “ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ” เป็นความหมายที่สืบเนื่องจาก “ผู้หญิงคือธรรมชาติ” “ผู้หญิงคือของสาธารณะ” และ “ผู้หญิงคือผู้ช่วยยวนผู้ชาย” ซึ่งถือเป็นการมองนางแบบโดยกรอบรหัสทางเพศสภาพ แยกให้เพศหญิงเป็นเพศที่ต่ำต้อยกว่าเพศชาย มีหน้าที่เพียงการเสนอบริการและให้ความสุขทางเพศ และยังมีค่าเป็นวัตถุสิ่งของ โดยเฉพาะการเป็นวัตถุสิ่งของนั้น องค์ประกอบภาพที่เน้นย้ำอวัยวะแสดงเพศของหญิงถูกจัดวางให้โดดเด่น จนแทบจะลบอวัยวะ 32 ประการอื่น ๆ ออกไปจากภาพทั้งหมด ทำให้นางแบบมีค่าเหลือเพียงอวัยวะแสดงเพศหญิงและเป็นวัตถุสิ่งของที่จัดวางได้ตามใจปรารถนาของผู้ชาย

การผลิตซ้ำมายาคติของผู้หญิงไทยผ่านกรอบรหัสทางชนชั้น

การจัดแบ่งชนชั้นมีมานานในสังคม ไม่ว่าจะเป็ระบบวรรณะของอินเดียที่ใช้ชาติกำเนิดเป็นเครื่องแบ่ง ระบบฐานันดรแบบยุโรปที่แบ่งเป็นนักบวช, ขุนนาง และสามัญชน เรื่อยมาจนถึงระบบชนชั้น (Class System) แบบคาร์ล มาร์กซ์ ที่ใช้การครอบครองปัจจัยการผลิตมาแบ่งผู้คน อย่างไรก็ตาม ระบบชนชั้นแบบมาร์กซ์ได้มีการพัฒนาขึ้น จนถึงแนวคิดของปีแอร์ บูร์ดิเยอ ที่จัดแบ่งผู้คนเป็นชนชั้นจากตัวแปรเรื่อง “รสนิยม” ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้ ได้พบว่าส่วนหนึ่งของมายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงไทยในภาพอิโรติกนั้น คือการผลิตซ้ำเรื่องชนชั้นของผู้หญิง โดยเกณฑ์การแบ่งผู้หญิงให้แตกต่างกันก็คือ ชื่อเสียงและสถานะทางสังคม

จากมายาคติเกี่ยวกับเพศหญิงที่เกิดขึ้นจากกรอบรหัสทางเพศ 4 อย่างนั้น ตัวแปรสำคัญก็คือ เพศสภาพ ที่แบ่งแยกระหว่างความเป็นชายกับหญิง อย่างไรก็ตาม ในมายาคติที่เกิดจากกรอบรหัสทางเพศดังกล่าวยังมีมายาคติอีกอย่างที่ซุกซ่อนอยู่ และกำเนิดขึ้นจากการนำเอานางแบบเพศหญิงมาเปรียบเทียบด้วยตัวเอง นั่นคือมายาคติเกี่ยวกับความไม่ทัดเทียมกัน

เนื่องจากชนชั้น และตัวแปรในกรณีนี้ก็คือ ชื่อเสียงและสถานะทางสังคมของนางแบบ โดยนางแบบที่มีชื่อเสียงและสถานะดีกว่าจะได้รับการจัดวางในภาพอิโรติกที่ดีกว่านางแบบซึ่งไม่มีชื่อเสียงนัก

จากการวิเคราะห์ในงานวิจัยพบว่า มายาคติที่เกิดขึ้นจากกรอบรหัสทางชนชั้น ได้แก่ “ผู้หญิงไม่มีความเท่าเทียมกัน” ซึ่งจะได้แจกแจงถึงองค์ประกอบของภาพอิโรติกทั้ง 4 อย่าง ที่ประกอบสร้างความหมายแต่ละอย่างขึ้นมา อันได้แก่

1. ตัวนางแบบ
2. ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก
3. เครื่องแต่งกายของนางแบบ
4. เทคนิคการถ่ายภาพ

1. ผู้หญิงไม่มีความเท่าเทียมกัน

แม้ (1) ตัวนางแบบจะเป็นเพศหญิงหน้าตาดี รูปร่างดี และจ้องมองมายังคนดูภาพเหมือนกัน แต่เมื่อมองในแง่ของการโพสท่า จะพบว่านางแบบที่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคมดีกว่า จะไม่ต้องแสดงท่าทางส่อนัยยะทางเพศอย่างโจ่งแจ้งนัก บางครั้งอาจเพียงแค่ทำท่าเหมือนถ่ายแบบเสื้อผ้าทั่วไป ต่างจากนางแบบไม่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคม ซึ่งต้องบิดตัวอย่างมากเพื่อขบเน้นอวัยวะอย่างหน้าอกและสะโพกเพื่อแสดงการยั่วยวน ทั้งนี้ ความแตกต่างจากตัวแปรเรื่อง “ชื่อเสียงและสถานะของนางแบบ” ยังปรากฏให้เห็นใน (2) ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก ซึ่งนางแบบไม่มีชื่อเสียงจะต้องใช้ฉากและอุปกรณ์มาช่วยเล่าเรื่องราวในภาพ บางครั้งถึงขั้นต้องแสดงท่าทางประกอบอุปกรณ์และฉากด้วยการส่อนัยยะทางเพศ ขณะที่นางแบบมีชื่อเสียงใช้ฉากและอุปกรณ์เสริมน้อยกว่า บางครั้งมีเพียงฉากด้านหลังในสตูดิโอถ่ายภาพเท่านั้น

องค์ประกอบถัดมาคือ (3) เครื่องแต่งกายของนางแบบ ก็เป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่เข้ามาเชื่อมโยงให้สถานะของนางแบบในภาพมีความแตกต่างกัน เพราะนางแบบที่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคมดีกว่าจะไม่ต้องเปิดเผยเนื้อหนังมังสาภายในมากนัก และได้รับเครื่องแต่งกายที่ดูดีมีรสนิยม แตกต่างจากนางแบบที่ไม่มีชื่อเสียง ซึ่งได้เครื่องแต่งกายส่อนัยยะทางเพศดูแล้วไม่อาจใส่ได้ในชีวิตจริง และถึงขั้นถ่ายแบบด้วยร่างกายเปลือยเปล่าก็มี โดยที่แนวคิดด้านภาพของนางแบบแต่ละเซ็ที่ต่างสถานะกัน อาจจะไม่มีความแตกต่างกันเลยก็ตาม

ความแตกต่างใน 3 องค์ประกอบที่ได้กล่าวมา ได้รับการกลบเกลื่อนด้วย (4) เทคนิคการถ่ายภาพให้ดูว่าภาพทุกภาพนั้นสามารถเกิดขึ้นจริงได้ ด้วยมุมมองและระยะภาพเหมือนที่คนทั่วไปมองเห็นผู้หญิงในชีวิตประจำวัน

อย่างไรก็ตามในแง่ของเทคนิคการใช้กล้องยังมีความแตกต่างหลายประการโดยมีชื่อเสียงของนางแบบเป็นตัวแปร นางแบบที่มีชื่อเสียงจะอยู่ในภาพที่มีการจัดแสงและเล่นสีที่ประณีตมากกว่านางแบบมีชื่อเสียง ทำให้ภาพออกมาดูสวยงามและขับเน้นตัวนางแบบให้โดดเด่นกว่า และสิ่งที่สำคัญมากจนสร้างความแตกต่างอีกประการก็คือ การจัดวางนางแบบในภาพกรณีที่ถ่ายเป็นหมู่คณะ เนื่องจากนางแบบมีชื่อเสียงจะไม่ถ่ายอย่างแออัดกันจนเกินไป แต่แต่ละคนจะมีช่องว่างเพื่อขับเน้นให้ร่างกายดูงดงาม และสร้างความโดดเด่นออกมาได้แม้ว่าถ่ายกันในภาพมากกว่า 1 คน ขณะที่นางแบบไม่มีชื่อเสียงจะถูกวางให้อัดกันจนแน่นเฟรมภาพจนแทบไม่มีที่เหลือให้แต่ละคนแสดงความโดดเด่นหรืองดงามได้ถนัด ยิ่งไปกว่านั้น บางครั้งภาพที่อัดแน่นดังกล่าวยังถูกย่อให้เล็กและนำมาจัดวางหลาย ๆ ภาพในหน้ากระดาษเดียวกันอีกด้วย

ข้อค้นพบว่าชื่อเสียงและสถานะทางสังคมของนางแบบกลายเป็นตัวแปรดังกล่าวนี้ ทำให้พบว่า กระทั่งนางแบบที่ต้องมาบิดร่างกายฝืนธรรมชาติ และอดเนื้อหนังมังสาเพื่อยั่วยวนผู้ชายที่ดูภาพ ยังถูกแบ่งออกเป็นชนชั้น ทั้ง ๆ ที่นางแบบซึ่งเป็นเพศหญิงก็ถูกจัดแบ่งให้อยู่ในสถานะชนชั้นที่ถูกผู้ชายกดขี่ด้านอำนาจอยู่แล้ว สิ่งที่ค้นพบนี้ตอกย้ำว่า ในทุกพื้นที่ที่มีการจัดแบ่งชนชั้น แม้กระทั่งในกลุ่มคนที่ถูกกดขี่และด้อยอำนาจด้วยตนเอง

อภิปรายผล

ความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงทางความหมายของผู้หญิงไทยในภาพอิโรติก

งานวิจัยเรื่อง “มายาคติของผู้หญิงในภาพถ่ายของนิตยสารแนวอิโรติกไทย” เป็นการศึกษาที่เพื่อดูการผลิตซ้ำความหมายของ “ผู้หญิง” ผ่านภาพอิโรติกในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ไม่สามารถดูเฉพาะในบริบทของปัจจุบันได้ เพราะความหมายเกี่ยวกับผู้หญิงมีการผลิตมาตั้งแต่สมัยอดีตผ่านสื่ออิโรติกต่าง ๆ ตั้งแต่ยุคก่อนหน้าที่จะมีเทคโนโลยีการถ่ายภาพเข้ามา อาทิ ภาพจิตรกรรมหรืองานวรรณคดี ซึ่งมีความสืบเนื่องและความเปลี่ยนแปลงมาจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น ความหมายของผู้หญิงไทยจึงถูกผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลง โดยผ่านกลยุทธต่าง ๆ กันออกไป ซึ่งในการอภิปรายผลนี้จะแสดงให้เห็นใน 5 ประเด็นหลัก ๆ ดังจะได้นำเสนอในตารางที่ 5.1 อันได้แก่

1. ตัวนางแบบ
2. ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก
3. เครื่องแต่งกาย
4. เทคนิคการถ่ายภาพ
5. ความหมาย/คุณค่าของผู้หญิง

ตารางที่ 5.1

เปรียบเทียบความหมายของผู้หญิงไทยระหว่างสื่ออิโรติกในยุคก่อนเทคโนโลยี
การถ่ายภาพกับภาพอิโรติกในยุคปัจจุบัน

	สื่ออิโรติกในยุคก่อนเทคโนโลยี การถ่ายภาพ	ภาพอิโรติกปัจจุบัน
1. <u>ตัวละคร/นางแบบ</u>		
1.1 รูปร่างหน้าตา	หน้าตาสวยและรูปร่างดี แต่เป็นรูปร่างที่ผิดธรรมชาติซึ่งเกิดขึ้นจากการวาดโดยจิตรกรหรือการพรรณนาโดยกวี	หน้าตาสวยและรูปร่างดี โดยปกติแล้วรูปร่างจะเป็นธรรมชาติ แต่ต้องโพสท่าจนผิดธรรมชาติ
1.2 สีผิว	ผิวสีเหลืองและเนียนสวย	ผิวขาวและเนียนสวย
1.3 การโพสท่า	บิดจนผิดธรรมชาติ	บิดจนผิดธรรมชาติ
1.4 จุดยืนการจ้องมอง	มองมายังคนดูภาพบ้าง มองตัวละครในภาพด้วยกันบ้าง	โดยส่วนใหญ่จะมองกลับมายังคนดูภาพ
2. <u>ฉากและอุปกรณ์</u>	ตัวละครหรือผู้หญิงอยู่ในฉากและอุปกรณ์ที่เป็นสถานที่ทั่วไป แต่สำหรับในกรณีภาพจิตรกรรม ตัวละครจะอยู่ในฉากที่เป็นไปไม่ได้จริง อาทิ สถานที่เล็กเกินไป แต่คนเข้าไปอยู่ได้	นางแบบอยู่ในฉากและอุปกรณ์ที่สะท้อนถึงความเป็นเพศชายโดยส่วนใหญ่ อาทิ สถานที่ล้างรถ, กรงขังสัตว์ หรือ ถ่ายภาพกับดอกไม้

ตารางที่ 5.1 (ต่อ)

	สื่ออิโรติกในยุคก่อนเทคโนโลยีการถ่ายภาพ	ภาพอิโรติกปัจจุบัน
3. <u>เครื่องแต่งกายตัวละคร</u> <u>/นางแบบ</u>	ตัวละครหรือผู้หญิงในงานจิตรกรรมและวรรณคดี มีการแต่งกายแตกต่างกันตามระดับฐานะ อาทิ เจ้านายจะมีเสื้อผ้ามิดชิดกว่า ขณะที่หญิงที่เป็นไพร่จะเปิดเผยร่างกายมากกว่า	นางแบบที่มีชื่อเสียงกับไม่มีชื่อเสียงแต่งกายแตกต่างกัน โดยนางแบบมีชื่อเสียงจะได้เครื่องแต่งกายที่ดีกว่า และเปิดเผยร่างกายอย่างโจ่งแจ้งน้อยกว่า
4. <u>เทคนิคการถ่ายภาพ</u>	เป็นภาพจำลองเหตุการณ์ทั่วไปในสังคม โดยมากภาพจะเป็นระยะไกล เน้นเรื่องราวภาพรวมมากกว่าเน้นบางส่วน อย่างไรก็ตาม ดูแล้วก็ยังเป็นภาพวาดจิตรกรรมที่ไม่สมจริง	เป็นภาพที่ถ่ายให้ออกมาให้คนดูรู้สึกเหมือนกับมองผู้หญิงทั่วไปในสังคม ไม่ว่าจะป็นระยะภาพ มุมกล้อง หรือการใช้เลนส์ ทำให้เกิดความสมจริงของภาพ
5. <u>ความหมาย/คุณค่า</u> <u>ของผู้หญิง</u>	ผู้หญิงคือธรรมชาติ, ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ, ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ, ผู้หญิงไม่มีความเท่าเทียมกัน	ผู้หญิงคือธรรมชาติ, ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ, ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยผู้ชาย, ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ, ผู้หญิงไม่มีความเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าตัวแปรที่ทำให้เกิดการผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงได้แก่ “รสนิยม” และ “สื่อมวลชน” ซึ่งมีผลต่อองค์ประกอบทั้ง 5 ประการตามที่ได้นำเสนอไป ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ตัวนางแบบ ในอดีตนั้น ภาพของผู้หญิงผ่านสื่อจะออกมาในแนวทางเกินกว่าความเป็นจริง หากเป็นจิตรกรรมจะมีรูปร่างที่เน้นอวัยวะแสดงเพศเป็นหลัก อาทิ หน้าอกและสะโพกใหญ่ ส่วนเอวคอดกิ่วขนาดเล็ก หรือถ้าเป็นวรรณคดีก็จะเป็นการพรรณนาให้เป็นไปตามอุดมคติของกวีเพศชาย เมื่อครั้งเปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคปัจจุบัน ผู้หญิงจากภาพอิโรติกยังคงมีลักษณะเกินกว่าค่าเฉลี่ยที่จะพบเห็นได้ในชีวิตประจำวัน อาทิ ผู้หญิงทั่วไปมีสีผิวหลากหลาย แต่ในภาพอิโรติกของหญิงไทยจะมีแต่ผิวค่อนข้างขาวจนถึงขาวเป็นส่วนใหญ่ หรือในแง่ของการโพสท่าก็จะพบว่า หญิงสาวทั้งสองยุคนั้นถูกนำเสนอให้มีการโพสท่าอย่างผิดธรรมชาติ ด้วยการบิดร่างกายให้เห็นอวัยวะแสดงเพศอันได้แก่ หน้าอก และ สะโพก ออกมาโดดเด่น

ในความเหมือนที่กล่าวไปแล้วนั้น ภาพของนางแบบยังมีความแตกต่างกันในหลายประเด็นซึ่งเป็นผลมาจาก “รสนิยม” ต่างยุคสมัยกัน เริ่มจากในรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับตัวนางแบบ เช่น สมัยก่อนนิยมให้มีผิวสีเหลือง ส่วนปัจจุบันเป็นผิวสีขาว หรือ สีของพื้นที่สมัยก่อนมีการเปลี่ยนไปมาระหว่างขาวกับดำ แต่ในยุคนี้ต้องเป็นพื้นขาวเท่านั้น ส่วนความแตกต่างที่พบเห็นได้ชัดมากจากสองยุคสมัยนี้ คือการที่ยุคก่อนเป็นภาพที่เกิดจากโหวหารในวรรณคดีหรือเส้นสายของจิตรกร แต่ยุคนี้เป็นหญิงสาวที่มีตัวตนจริง ๆ ซึ่งถูกบันทึกผ่านเทคนิคการถ่ายภาพ

สำหรับข้อสังเกตอีกประการก็คือ ภาพหญิงสาวสมัยก่อนไม่ได้ถูกวาดให้ช่วยวนอย่างโจ่งแจ้งผ่านสายตาและการจ้องมอง คนดูหรือคนอ่านจะรู้สึกว่ามันกำลังดูหญิงสาวฝ่ายเดียว แต่ในยุคปัจจุบัน หญิงสาวในภาพอิโรติกยังมีบทบาทในการจ้องมองสบสายตากับคนดูภาพ ซึ่งถือว่าเป็นการเพิ่มระดับการช่วยวนมากกว่าสมัยก่อน ในส่วนนี้ถือว่า “รสนิยม” ของคนต่างยุคสมัยทำให้เกิดระดับการช่วยวนที่แตกต่างกัน ซึ่ง “สื่อมวลชน” ได้สร้าง “แบบ” ในการถ่ายภาพยุคปัจจุบันออกมาและทำให้เกิดการผลิตซ้ำในยุคเดียวกันอีกด้วย

2. ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก เป็นองค์ประกอบของภาพที่เป็นเครื่องมือเน้นย้ำถึงตัวนางแบบเหมือนกันทั้งยุคอดีตและปัจจุบัน ในอดีตนั้นฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากมีหน้าที่ในการเล่าเรื่องราวและช่วยเสริมองค์ประกอบทางศิลปะ (ในกรณีของภาพจิตรกรรม) และเสริมอารมณ์ (ในกรณีของวรรณคดี) ซึ่งหลายครั้งสัดส่วนภาพแสดงให้เห็นว่า ฉากและอุปกรณ์ไม่สมจริงเมื่อเทียบกับขนาดของตัวละครในภาพจิตรกรรม เมื่อเปลี่ยนผ่านยุคมาถึงปัจจุบัน ภาพอิโรติกยังใช้ฉากและอุปกรณ์ช่วยเล่าเรื่องราวเหมือนเดิม แต่ความแตกต่างคือ ในยุคปัจจุบันฉากและอุปกรณ์มีบทบาทในการสร้าง “จินตนาการเพศชาย” (Male Sexual Fantasy) มากขึ้น ด้วยการกำหนดให้หญิงสาวไปอยู่กับข้าวของอุปกรณ์ที่แสดงความเป็นชาย หรือมีความหมายทางเพศอย่างโจ่งแจ้งมากขึ้น อาทิ โต๊ะไม้ เป็นต้น ส่วนในแง่ของความสมจริงนั้น แม้จะเป็นการถ่ายคน

จริง ๆ ขำของจริง ๆ และผ่านเทคนิคด้านภาพที่ย้ำเตือนถึงความเป็นไปได้ แต่เมื่อพิจารณาจากความน่าจะเป็นแล้ว ภาพหลายภาพก็แสดงให้เห็นว่าฉากและอุปกรณ์ผิดจากชีวิตจริง อาทิ หญิงสาวมายืนร่างกายเปลือยเปล่าในงานเลี้ยงปีใหม่ เป็นต้น

ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากที่เปลี่ยนไป อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจาก “รสนิยม” และ “สื่อมวลชน” ที่เปลี่ยนแปลงไป ในยุคอดีตผู้คนจะมี “รสนิยม” การใช้ฉากและอุปกรณ์แบบหนึ่ง แต่พอมาถึงปัจจุบันหลายสิ่งจึงเปลี่ยนไปตามกาลเวลา ขณะที่ “สื่อมวลชน” คือตัวชี้้นำให้รสนิยมในแต่ละยุคขับเคลื่อนไปอีกด้วย

3. เครื่องแต่งกายของนางแบบ ระหว่างอดีตกับปัจจุบันนั้น เครื่องแต่งกายอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยก็จริง กระนั้นเมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวหญิงสาวกับเครื่องแต่งกายแล้ว เราจะพบว่าเป็นการผลิตซ้ำความหมายของผู้หญิงอย่างน่าสนใจ เนื่องจากในยุคก่อน เครื่องแต่งกายผู้หญิงจะมีความแตกต่างกันตามสถานะ หากมีฐานันดรศักดิ์ดีกว่าเครื่องแต่งกายจะมีความมิดชิดและงดงามกว่า ขณะที่หญิงสาวที่เป็นไพร่นั้น บางครั้งอาจต้องเปลือยให้เห็นหน้าอก เมื่อเปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคปัจจุบัน นางแบบในภาพอิโรติกถูกแบ่งด้วย “ชื่อเสียงและสถานะทางสังคม” (บางคนอาจจะมีชื่อเสียงแต่สถานะทางสังคมค่อนข้างเอื้อให้ถ่ายเปลือยมากกว่า อาทิ เกศรินทร์ ชัยเฉลิมพล (น้องแนน) จึงถือว่ามีชื่อเสียงและสถานะทางสังคมต่ำกว่านางแบบอย่าง ปานวาด เหมมณี ซึ่งไม่เคยเปลือยกายถ่ายภาพอย่างโจ่งแจ้งหรือเล่นภาพยนตร์แนวหวิวหวามาก่อน) ทำให้นางแบบที่มีชื่อเสียงและสถานะทางสังคมดีกว่า จะได้รับเครื่องแต่งกายที่มีความมิดชิดมากกว่า

4. เทคนิคการถ่ายภาพ ในแง่ของเทคนิคการถ่ายภาพนั้น อันที่จริง ภาพของผู้หญิงในสมัยก่อนไม่ใช่ภาพถ่าย หากแต่เป็นภาพที่เกิดจากการจินตนาการผ่านวรรณคดี หรือภาพที่จิตรกรจินตนาการขึ้นให้กลายเป็นเส้นสายภาพวาด ดังนั้น ภาพดังกล่าวจึงเป็นภาพที่ไม่สมจริงแต่เป็นตัวแทนของผู้หญิง ทว่าเมื่อเปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคปัจจุบัน ได้เกิดเทคโนโลยีการถ่ายภาพ โดยการใช้อัลบบันทึกภาพ “คนจริง” ซึ่งก็คือนางแบบ ทำให้อาชีพดังกล่าวออกมาสมจริง และเน้นย้ำว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้ในชีวิตประจำวัน อันถือเป็นการเพิ่มความน่าเชื่อถือให้แก่ความหมาย/คุณค่าของผู้หญิงที่ผลิตขึ้นอีกด้วย นอกจากนี้ การชมผู้หญิงก็ยังเป็นการชมผ่านมุมมองระนาบสายตาเหมือนเดิมไม่ว่าจะเป็นการมองผ่านภาพจิตรกรรม และการพรรณนาในวรรณคดีของอดีต หรือคลี่คลายมาจนถึงการมองในภาพอิโรติกของปัจจุบัน

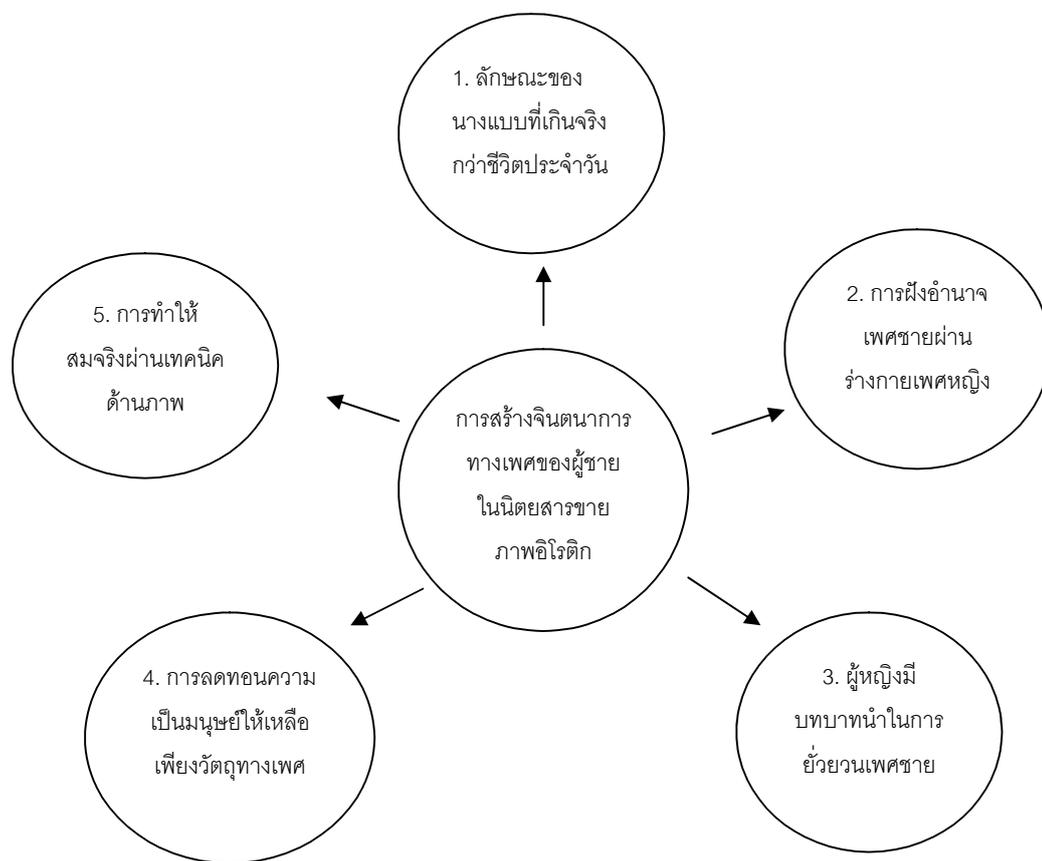
5. ความหมาย/คุณค่าของผู้หญิง เมื่อเปรียบเทียบ (โปรดดูตารางประกอบ) จะพบว่า ผู้หญิงในอดีตกับปัจจุบันมีความหมายแทบไม่แตกต่างกันเลย จึงเท่ากับว่ามีกระบวนการผลิตซ้ำ ความหมายนับตั้งแต่อดีตมาจนปัจจุบัน ซึ่งความหมายเพียงอย่างเดียวที่เพิ่มเข้ามาได้แก่ “ผู้หญิง เป็นผู้ช่วยวนผู้ชาย” ซึ่งในอดีตนั้น ผู้หญิงในแบบนางเอกถูกวางบทบาทให้สงบเสงี่ยมและ แสดงออกแต่พองาม คงมีเพียงนางร้าย นางอิจฉา หรือนางยักษ์ ที่เข้าไปช่วยวนตัวเอกฝ่ายชาย แต่เมื่อยุคเปลี่ยนไป ผู้หญิงถูกสร้างภาพเพื่อช่วยอารมณ์ทางเพศของผู้ชายอย่างโจ่งแจ้งมากยิ่งขึ้น ส่วนหนึ่งน่าเป็นผลมาจากการนำเสนอความหมายหญิงสาวของ “สื่อมวลชน” ที่ทำให้ผู้หญิงมี บทบาทในเรื่องเพศมากกว่าสมัยก่อน และเป็นผลให้เกิดการสร้าง “รสนิยม” ในหมู่คนดูภาพอิโรติก เพศชายว่า หญิงสาวจะต้องเป็นผู้ช่วยวนอย่างโจ่งแจ้ง นอกจากนี้ยังอาจมองได้ว่าเป็นการสะท้อน ถึงอำนาจของเพศหญิงที่มีเพิ่มมากขึ้นในสังคม

มายาคติกับจินตนาการทางเพศของผู้ชายไทย

ภาพอิโรติกเป็นพื้นที่ทางจินตนาการทางเพศของผู้ชายไทย ซึ่งมีกลยุทธการสร้าง จินตนาการดังกล่าวผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ของภาพอิโรติก และกลายเป็นมายาคติของผู้ ชายไทย ดังจะเห็นกลยุทธดังกล่าวได้ในแผนภาพที่ 5.1

แผนภาพที่ 5.1

กลยุทธ์การสร้างจินตนาการทางเพศของผู้ชายในภาพอิโรติก

จากการศึกษาภาพอิโรติกด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวบท (Textual Analysis) และการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นในลักษณะเดียวกันว่า ภาพอิโรติกในนิตยสารไทยนำเสนอภาพของนางแบบเพศหญิงไม่ตรงกับความเป็นจริงในสังคมเสียทีเดียว เนื่องจากผู้หญิงในสังคมมีลักษณะหลากหลายทั้งรูปร่าง หน้าตา และสีผิว แต่สิ่งที่พบเห็นได้ในภาพอิโรติกก็คือผู้หญิงมีแบบเดียวเท่านั้น นั่นคือ รูปร่างหน้าตาดี หน้าอกใหญ่ สะโพกสวยงาม และผิวค่อนข้างขาวไปจนถึงขาว

ไม่เพียงมีลักษณะคล้ายคลึงกันเท่านั้น นางแบบเหล่านี้ยังได้รับการประกอบสร้างให้อยู่ในเครื่องแต่งกายที่แสดงร่างกายและอวัยวะแสดงความเป็นเพศหญิงอย่างเด่นชัด ประกอบกับการโพสท่าเน้นเรือนร่างและการจ้องมองด้วยสายตาที่ยั่ววน พร้อมกับอยู่ในฉากและอุปกรณ์ที่ดู "ผิดธรรมชาติ" อาทิ เปลือยกายในงานเลี้ยงปีใหม่ หรือ เปลือยกายยืนเกาะลูกทรงขังสัตว์ ซึ่ง

องค์ประกอบทั้งหลายเหล่านี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นให้คนดูเพศชายคิดถึงการมีเพศสัมพันธ์ ดังนั้น ข้อค้นพบส่วนนี้ตีความได้ว่า องค์ประกอบและความหมายของภาพอิโรติกในนิตยสารไทย กำเนิดขึ้นเพื่อตอบสนอง “จินตนาการทางเพศของผู้ชาย” (Male Sexual Fantasy) ดังเช่นที่กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเพศชายในการสนทนากลุ่มต่างพึงพอใจที่ได้เห็นภาพอิโรติกที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงในชีวิต

อย่างไรก็ตาม นอกเหนือจากการที่ภาพอิโรติกจะเป็นการนำเสนอในลักษณะช่วยผ่อนคลายอารมณ์และความรู้สึกจนทำให้ผู้เปิดรับเกิดความคล้อยตาม (อาทิศย์ รัตนโอฬาร, 2550, น. 1-5) แต่งานวิชาการเกี่ยวกับสื่อทางเพศจำนวนมาก กลับสรุปว่าสื่ออิโรติกเหล่านี้เป็นสื่อทางเพศที่มีความลึกซึ้งกว่าสื่อทางเพศทั่วไป (อาทิ สื่อทางเพศแบบโป๊เปลือยโจ่งแจ้ง) นั่นเพราะมีรหัสทางสังคมวัฒนธรรมคอยกำกับอยู่ ดังที่ โรลิ่งด์ บาร์ตส์ แบ่งแยกภาพทางเพศออกเป็น 2 กลุ่ม อันได้แก่ ภาพอิโรติก กับ ภาพโป๊เปลือย ซึ่งภาพอิโรติกจะมีรหัสทางวัฒนธรรมอยู่ภายใน และชวนให้หาความหมายที่ซุกซ่อนอยู่ เช่นเดียวกับที่ จอห์น เบอเกอร์ (Berger, 1972, pp. 7-33) เชื่อว่าภาพทุกภาพรวมถึงภาพแสดงแง่มุมทางเพศ ได้นำพาเอา “อุดมการณ์” (Ideology) ในสังคมติดมาด้วย

จากการวิเคราะห์ภาพอิโรติกในนิตยสารไทย ทั้งแยกเป็นองค์ประกอบย่อย และสังเคราะห์เป็นความหมายองค์รวม พบว่าความหมายตรง (Denotative Meaning) ของภาพอิโรติกก็คือ “ผู้หญิงในภาพเซ็กซี่และตอบสนองความเปลือยเปลีนของคนดูผู้ชาย” ส่วนความหมายทางวัฒนธรรมหรือความหมายโดยอรรถ (Connotative Meaning) กลับบอกถึงความหมาย 5 ประการเกี่ยวกับผู้หญิง อันได้แก่ “ผู้หญิงคือธรรมชาติ” “ผู้หญิงเป็นของสาธารณะ” “ผู้หญิงคือผู้ช่วยวนเพศชาย” “ผู้หญิงเป็นวัตถุทางเพศ” และ “ผู้หญิงไม่เท่าเทียมกัน” ซึ่งแปลว่า ภาพอิโรติกเหล่านี้ไม่เพียงตอบสนองจินตนาการทางเพศของผู้ชาย หากแต่ยังซุกซ่อน “รหัสทางสังคม” (Social Code) เอาไว้อีกด้วย

สิ่งที่น่าสนใจสำหรับภาพอิโรติกก็คือ ทั้ง ๆ ที่เป็นภาพแสดงเรือนร่างของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นสิ่งธรรมชาติที่สุดแล้วในสังคม แต่ก็ยังถูกกระบวนการจัดแต่งและถ่ายภาพทำให้ภาพเหล่านี้ “ผิดธรรมชาติ” นั่นหมายความว่าร่างกายของมนุษย์ถูกระบบสังคมเข้าไปจัดการ และเมื่อเป็นร่างกายของเพศหญิง ส่วนคนดูเป็นเพศชาย จึงเป็นการตอกย้ำว่าเพศชายได้ “ฝังอำนาจเข้าไปในเรือนร่างของเพศหญิง” (Embodiment) นั่นคือมีอำนาจเหนือกว่าถึงขนาดเข้าไปจัดการควบคุมเรือนร่างของผู้หญิงได้ และฝังติดแน่นบนร่างกายนั้นด้วยอำนาจของเพศชาย

ปฏิบัติการทางอำนาจดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างแนบเนียน ด้วยการใช้กรอบรหัสทางสังคมเข้าไปกำหนดองค์ประกอบย่อยในภาพอิโรติก จนก่อเป็นความหมายรวมขึ้นมา โดยเมื่อภาพอิโรติกมีเป้าหมายหลักเพื่อตอบสนองจินตนาการทางเพศของผู้ชาย การทำงานของกรอบรหัสทางเพศที่จะเข้าไปปิดเบือนความหมายเพื่อแสดงอำนาจจึงง่ายขึ้นเพราะไม่อาจมองเห็นได้เด่นชัด ดังนั้นภาพอิโรติกจึงเป็นสื่อที่แสดงออกถึงจินตนาการทางเพศของผู้ชาย ขณะเดียวกัน จินตนาการดังกล่าวไม่ได้ตอบสนองเพื่อความเพลิดเพลินเพียงอย่างเดียว หากแต่ยังเป็นพื้นที่ซึ่ง “มายาคติ” เข้าไปยึดครองและสร้างความหมายเพื่อแสดงอำนาจของเพศชายขึ้นมาอีกด้วย

เมื่อสิ่งที่ดูเป็นเรื่องไร้เดียงสาและมีความเป็นส่วนตัวอย่าง “จินตนาการทางเพศ” ถูกยึดครองโดย “มายาคติ” ทำให้แนวคิดของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ซึ่งเป็นแนวคิดในแบบโครงสร้างนิยมได้รับการตอกย้ำว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตประจำวัน อาทิ ไลน์ ผงซักฟอก มวยปล้ำ หรือภาพถ่ายอิโรติกในกรณีศึกษาได้ถูกยึดครองโดยกลุ่มคนและอุดมการณ์หนึ่ง ๆ ซึ่งใช้เป็นฐานที่มั่นในการแพร่กระจายคติ ความคิด ความเชื่อ เพื่อสร้างความชอบธรรมและผลประโยชน์แก่กลุ่มของตนเอง ในยุคของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ เขาหมายถึงชนชั้นกลางฝรั่งเศสซึ่งอำพรางการแสดงอำนาจทางความคิดผ่านมายาคติ แต่สำหรับในยุคของนิตยสารอิโรติกของไทยนี้ บุคคลกลุ่มดังกล่าวอาจจะเป็นชนชั้นกลางเพศชายของไทย หรือกลุ่มคนอ่านและทีมงานถ่ายภาพเหล่านั้นนั่นเอง

กลยุทธ์สำคัญในการเข้าไปยึดครองความหมายและสร้างเป็น “มายาคติ” ของภาพอิโรติกนี้ ส่วนสำคัญเกิดจากการทำงานของ “เทคนิคด้านภาพ” ซึ่งสร้างพื้นที่อัน “คลุมเครือ” ขึ้นมา ระหว่างโลกจริงกับโลกที่ถูกสร้างขึ้นมาจากภาพอิโรติก

จากการพิจารณาจากองค์ประกอบย่อยและความหมายในภาพรวม พบว่าภาพอิโรติกเป็นภาพที่มีความหมาย ทั้งนี้ความหมายทั้งหมดที่จะเป็นไปได้นั้นมีมากมาย แต่มีเพียง “บางความหมาย” ที่ถูก “เลือก” ขึ้นมาเป็นตัวแทนของความหมายทั้งหมด และเมื่อถูกผลิตซ้ำอย่างสม่ำเสมอไปเรื่อย ๆ ความหมายดังกล่าวก็จะกลายเป็นความหมายหลักที่คนในสังคมระลึกได้ และรับรู้กันโดยที่ไม่ต้องครุ่นคิดให้มาก ความหมายที่ว่านี้คือ “ความหมายทางวัฒนธรรม” หรือความหมายในระดับ “มายาคติ” นั่นเอง อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ความหมายดังกล่าวไม่โจ่งแจ้งและไม่แสดงถึงปฏิบัติการทางอำนาจเด่นชัดจนเกินไป ความหมายดังกล่าวจะมีคุณลักษณะ “คลุมเครือ”

ตัวอย่างของ “มายาคติ” ดังกล่าวจะเห็นได้จาก งานศึกษาของโรลิ่งด์ บาร์ตส์เกี่ยวกับ “ภาพถ่ายทหารผิวสีวันทยาหัตถ์ต่อหน้าธงชาติฝรั่งเศส” ประเด็นก็คือลักษณะทหารมีหลายแบบ มีท่วงท่าหลายอย่างให้แสดง แต่สุดท้ายกลับลงเอยด้วยการเลือกให้ทหารผิวสีมาแสดงท่าวันทยา

หัตถ์ และกลายเป็นความหมายว่าด้วยความจงรักภักดีของคนทุกคนต่อชาติฝรั่งเศสแม้กระทั่งชาวอาณานิคมที่ถูกกดขี่ ทั้งนี้เพื่อไม่ให้รหัสทางเชื้อชาติดังกล่าวโดดเด่นเกินไป ภาพนี้จึงอำพรางให้ความหมายด้านเชื้อชาติและอาณานิคมเกิดความคลุมเครือและสถาปนาความหมายตรงก็คือความจงรักภักดีทั่ว ๆ ไป ขึ้นมาแทน

สำหรับมายาคติใน “ภาพถ่ายอิโรติก” นี้ ประเด็นก็คือ หญิงสาวมีหลายแบบ แสดงท่วงท่าและแต่งตัวได้หลายอย่าง รวมไปถึงอยู่ในฉากและอุปกรณ์ประกอบได้ตั้งมากมาย แต่ทำไมถึงถูกเลือกให้มาเป็นหญิงสาวผิวขาว หน้าอกใหญ่ ยืนบิดตัวผืนธรรมชาติพร้อมกับจ้องมองมายังคนดูภาพ โดยมีฉากและอุปกรณ์ที่เป็นของเพศชาย หญิงสาวเหล่านี้แสดงความหมายหลายอย่าง แต่หนึ่งในความหมายนั้นก็คือนักชู้หรือโสเภณีทั้งหลาย ทั้งนี้เพื่อไม่ให้กรอบรหัสทางเพศสภาพที่ผู้ชายกดขี่ผู้หญิงโดดเด่นเกินไป ภาพนี้จึงอำพรางด้วยการให้ความหมายวัตถุทางเพศคลุมเครือและสถาปนาความหมายตรงก็คือความเช็กซีเพื่อความสำราญของเพศชายแทน

การอำพรางของ “มายาคติ” ทำให้ภาพหนึ่งภาพมีลักษณะจริง ๆ ลวง ๆ ผสมกันไป เหมือนดังที่ โรลิ่งส์ บาร์ตส์ กล่าวว่าเป็นการทำให้ดูสมจริงแต่ไม่ใช่ของจริง หรือที่เรียกว่า “ความจริงที่ดูเป็นจริง” (The Real Unreality) (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฟาร์, 2545, น. 161) ส่วนที่อยู่ในพื้นที่อันคลุมเครือดังกล่าวก็คือ การคัดเลือกนางแบบที่เหมือนกับเป็นหญิงสาวในอุดมคติซึ่งในชีวิตประจำวันคงไม่ได้เจอผู้หญิงรูปร่างหน้าตาดีอย่างนั้นเสมอไป ต่อมาคือการโพสท่าซึ่งบิดตัวอย่างผิดธรรมชาติ การแต่งตัวที่มีจำนวนน้อยชุดซึ่งยากจะนำไปใช้ได้ในชีวิตปกติ ไปจนถึงฉากและสถานที่โดยส่วนใหญ่ซึ่งบางครั้งก็ไม่กลมกลืนกับตัวนางแบบ

เมื่อสืบย้อนไปอดีตถึงความเป็นมาของภาพอิโรติก จะพบว่าเคยมีการวาดภาพหญิงสาวนุ่งน้อยห่มน้อยและโพสท่าผิดธรรมชาติมาแล้ว ไม่ว่าจะเป็นงานจิตรกรรมยุโรปหรืองานจิตรกรรมของไทย โดยจุดมุ่งหมายหลักที่หญิงสาวในภาพออกมาเกินความเป็นจริง ก็เพื่อให้องค์ประกอบรวมของภาพสมบูรณ์ในแง่ของเส้นสายและพื้นที่ว่าง นอกจากนี้ยังเป็นการแสดงความอ่อนช้อยและเน้นอวัยวะแสดงความเป็นเพศหญิงให้เด่นชัดอีกด้วย แต่เมื่อมาจนถึงปัจจุบันแม้ภาพอิโรติกของหญิงสาวจะยังสืบทอดลักษณะผิดธรรมชาติเหมือนเดิม แต่มีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างน้อย 2 ประการ นั่นคือ 1) หญิงสาวในภาพเป็นคนเพศหญิงที่โพสท่าจริง ๆ และ 2) การเข้ามามีบทบาทของเทคโนโลยีการถ่ายภาพ

ประการแรก เมื่อหญิงสาวในภาพเป็นคนที่มีการโพสท่าจริง ๆ ย่อมหมายความว่าในกระบวนการถ่ายภาพนั้น หญิงสาวถูกลดทอนให้กลายเป็นวัตถุสิ่งของที่ทีมงานถ่ายภาพเข้ามาจัดการได้ตามใจชอบ แม้ว่าจะเป็นท่วงท่าที่ยากจะทำหรือสอนย่อยจะไม่สุภาพก็ตาม ในส่วนนี้จึง

แปลความหมายได้ถึงถึงการ “ลดทอนความเป็นมนุษย์” (Dehumanization) ให้เหลือค่าเพียงวัตถุสิ่งของและถ่ายภาพออกมาในความหมายของ “วัตถุทางเพศ” โดยเป้าหมายนอกจากความเพ็ดลิตเพลินในการมองของผู้ชมแล้ว ยังเป็นการแสดงถึงอำนาจของเพศชายอีกด้วย

ประการที่สอง เมื่อเปลี่ยนจากการวาดโดยใช้จินตนาการ (ทั้งจินตนาการขึ้นใหม่ทั้งหมด หรือจินตนาการโดยมีนางแบบเป็นต้นแบบ) มาเป็นการถ่ายภาพผ่านเทคโนโลยีการถ่ายรูป ในประเด็นนี้ถือว่าสำคัญมาก เนื่องจากลักษณะองค์ประกอบของภาพอิโรติกทั้ง 4 ประการนั้น มีถึง 3 ประการเป็นองค์ประกอบที่ดู “จริง ๆ ลวง ๆ ” อันได้แก่ นางแบบ, ฉากและอุปกรณ์ประกอบฉาก และ เครื่องแต่งกาย แต่สิ่งที่เข้ามาทำให้ภาพเหล่านี้ “ดูเป็นธรรมชาติ” และ “ดูราวกับเป็นของจริง” ได้ ก็คือเทคนิคการถ่ายภาพ ไม่ว่าจะจะเป็นมุมกล้อง ระยะเวลา หรือการใช้เลนส์ ก็ล้วนทำให้คนดูเห็นว่าภาพดังกล่าวเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตประจำวัน อันไม่เคยเกิดลักษณะใกล้เคียงความจริงเช่นนี้มาก่อนในอดีต ดังนั้น กล้องจึงเป็นหนึ่งในเครื่องมือแสดงอำนาจของเพศชาย ในการทำให้เกิดความสมจริงตามธรรมชาติ (Naturalization) อันบิดพลิ้วไปจาก ธรรมชาติแท้จริง (Natural) อำนาจจากเทคนิคการถ่ายภาพด้วยกล้องดังกล่าวนี้จึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้าง “มายาคติ” ขึ้นมาได้สำเร็จ

เมื่อมายาคติว่าด้วยผู้หญิงทั้ง 5 อย่าง ถูกผลิตซ้ำผ่านภาพอิโรติก ผลลัพธ์ก็คือการตอกย้ำว่าเพศหญิงเป็นเพียงเบี้ยล่างของเพศชาย และสร้างความชอบธรรมในการกดขี่ทางเพศได้ในที่สุด ข้อค้นพบในส่วนนี้ไปสัมพันธ์กับข้อค้นพบของ สุระ ศรีศศิ (2550) ที่ว่า แม้แต่การบริโภคสื่อทางเพศของชายและหญิง ก็ยังสะท้อนความไม่เท่าเทียมระหว่างเพศได้ เช่นเดียวกับ แม็คเคนซี และ ซานน่า (Mckenzie and Zanna, 1990) ที่มองว่าการบริโภคสื่อทางเพศสามารถทำให้เพศชายมองว่าเพศหญิงเป็นวัตถุทางเพศ

อย่างไรก็ตาม ข้อสังเกตหนึ่งก็คือ แม้ว่าอำนาจจะถูกครอบครองโดยเพศชายเป็นส่วนใหญ่ในมายาคติของภาพอิโรติก กระนั้น อำนาจไม่เคยมีทางเดียว แต่มีลักษณะเป็นสองทางเหมือนแนวคิดที่มองว่าที่ใดมีอำนาจ ที่นั่นย่อมมีการต่อต้าน นั่นหมายความว่า ภายใต้มายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงไทยที่ตกเป็นเบี้ยล่างของเพศชาย เพศหญิงก็ยังปฏิบัติการตอบโต้อำนาจเพศชายผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การยั่วยวนผ่านสายตาและการโพสท่า เช่นเดียวกัน

ข้อสังเกตดังกล่าวนี้เห็นได้จากกลยุทธ์การสร้างจินตนาการทางเพศของผู้ชายในภาพถ่ายอิโรติก นั่นคือ กลยุทธ์มีทั้ง “การฝังอำนาจเพศชายผ่านร่างกายเพศหญิง” และ “ผู้หญิงมีบทบาทหน้าในการยั่วยวนเพศชาย” ซึ่งแสดงถึงการ “ขัดแย้งกันเองภายในพื้นที่การสร้าง

ความหมาย” เพราะในเมื่อผู้ชายฝังอำนาจผ่านร่างกายผู้หญิง แต่ข้อชวนสงสัยก็คือทำไมผู้หญิงถึงมีลักษณะของการแสดงอำนาจในการช่วยยวนเพศชายได้ในเวลาเดียวกัน

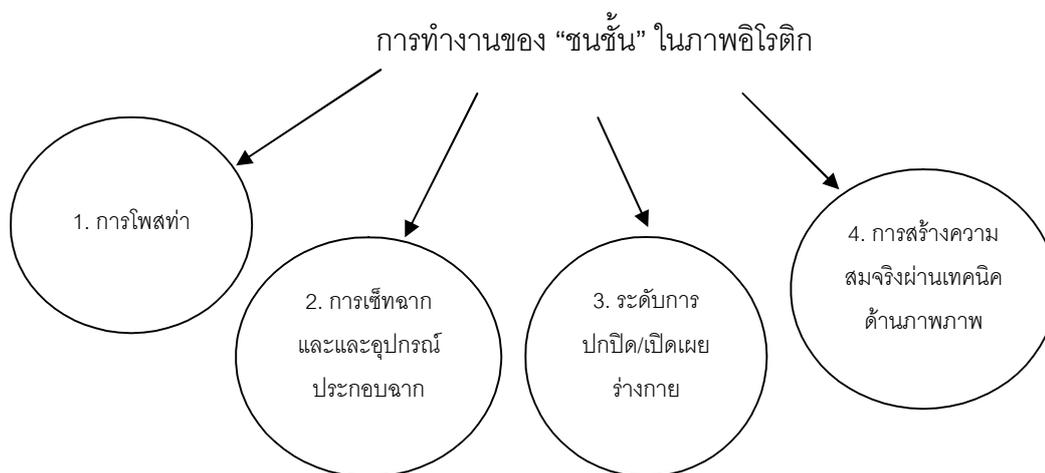
ข้อสงสัยดังกล่าวอธิบายได้ว่า สังคมไทยได้สร้างเพศหญิงให้มีลักษณะทางอำนาจแบบ 2 ด้าน นั่นคือ ในแง่หนึ่งอาจจะเป็นเบี่ยงล่งทางอำนาจแก่เพศชาย โดยเพศหญิงกลายเป็นพื้นที่ซึ่งถูกเข้าครอบครองและรองรับอำนาจ แต่ขณะเดียวกันก็มีอำนาจโต้กลับในการช่วยยวน (Power of Seduction) เหมือนกัน ดังจะเห็นได้จากกรณีของตัวนางแบบในภาพอิโรติก ซึ่งแม่นางแบบจะปรากฏกายภายใต้อำนาจควบคุมเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่เพศชาย ทว่านางแบบเหล่านี้ก็มีพื้นที่ในการแสดงอำนาจ นั่นคือการจ้องมองมายังคนรับสารเพศชายเพื่อแสดงการช่วยยวน ซึ่งถือเป็นการแสดงอำนาจอย่างหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม แม้อำนาจจะเป็นแบบ 2 ทาง แต่อำนาจดังที่กล่าวไปถือเป็นอำนาจภายใต้ความไม่เท่าเทียม หรืออำนาจต่างระดับกันนั่นเอง เพราะแม่นางแบบจะแสดงคุณลักษณะ “ทวิลักษณ์” ของอำนาจด้วยการช่วยยวนกลับ แต่อาภักปิริยาดังกล่าวนั้น ก็ยังอยู่ภายใต้กรอบการควบคุมของทีมงานถ่ายภาพที่ต้องการใช้นางแบบตอบสนองจินตนาการของเพศชายอยู่ดี

มายาคติกับภาพอิโรติกที่มีชนชั้น

ข้อค้นพบสำคัญในการวิเคราะห์ภาพอิโรติก ได้แก่ ในความหมายของผู้หญิงที่เกิดขึ้น มีหนึ่งความหมายที่เกิดจากกรอบรหัสชนชั้น นั่นคือ ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างนางแบบที่มาถ่ายภาพแนวอิโรติกด้วยกัน ดังจะได้ให้เห็นในแผนภาพที่ 5.2 ถึงกลยุทธ์การทำงานของชนชั้นผ่านองค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการถ่ายภาพ

แผนภาพที่ 5.2
กลยุทธการทำงานของ “ชนชั้น” (Class Practices) ในภาพอิโรติก

โรลิ่งด์ บาร์ตส์ ศึกษาและวิพากษ์สังคมฝรั่งเศสผ่านหนังสือที่ชื่อว่า “มายาคติ” (Mythologies) ซึ่งตีพิมพ์ฉบับรวมเล่มเมื่อปี 1957 สารระสำคัญก็คือการเผยให้เห็นว่าในสังคมทุนนิยมของฝรั่งเศสตอนนั้น มีการสร้างมายาคติให้แพร่กระจายไปทุกสื่อ ในบทความจำนวนมากนั้น อาจกล่าวได้ว่าตัวแปรสำคัญที่สร้างอุดมการณ์ทั้งหมดขึ้นมาก็คือ ตัวแปรเรื่องชนชั้น และ ตัวแปรเรื่องเพศสภาพ ซึ่งกลายมาเป็นตัวแปรของงานวิจัยฉบับนี้

ในส่วนของตัวแปรเรื่องชนชั้น ก่อนที่บาร์ตส์จะกล่าวถึงว่ามีผลต่ออุดมการณ์ในสังคมนั้น ระบบเรื่องชนชั้นได้มีอยู่ก่อนแล้วในหลายสังคม ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งคนด้วยระบบวรรณะของอินเดีย, ระบบฐานันดรในยุโรป และที่สำคัญก็คือ คาร์ล มาร์กซ์ ที่นำเสนอแนวคิดมาร์กซิสม์ (Marxism) โดยในยุคแรก มาร์กเห็นว่าสังคมมีโครงสร้างชนชั้น (Class Structure) โดยตัวแปรที่แบ่งชนชั้นออกเป็นชนชั้นนายทุนและชนชั้นแรงงาน ได้แก่ ปัจจัยการผลิต ก่อนที่ในยุคถัดมาตัวแปรแบ่งชนชั้นจะมีความหลากหลายอย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ไม่เฉพาะต้องเป็นปัจจัยการผลิตในความหมายของทุนที่เป็นเครื่องมือหรือเงินเท่านั้น

ในงานศึกษาของนักทฤษฎีสังคมวิทยารุ่นหลังอย่าง ปีแอร์ บูร์ดิเยอ เห็นว่าร่างกายมีตราประทับของชนชั้นอยู่บนตัว เนื่องจากตำแหน่งทางสังคม, ที่อยู่ทางสังคม และพัฒนาการของรสนิยม ด้วยชี้ให้เห็นว่าด้วยเหตุผลทั้งสองประการดังกล่าว จะทำให้คนพัฒนาร่างกายไปในทางที่ได้รับความคุ้มค่าไม่เท่ากัน และจะทำให้ความไม่เท่าเทียมทางสังคมดูเป็นเรื่องธรรมชาติ เนื่องจากเป็น

เรื่องของร่างกาย (Body) และนำไปสู่การสะสมทุนทางร่างกาย งานศึกษาดังกล่าวยังเผยให้เห็นว่า มีการใช้สถานะทางสังคมเป็นทุนในการดำเนินชีวิตและมีกระบวนการผลิตซ้ำทุนดังกล่าวเรื่อยไป ด้วยการแต่งงานและเข้าสังคมกับคนในชนชั้นเดียวกันเท่านั้น (สายพิณ ศุภุทธมงคล และคณะ, 2541, น. 37) และในงานศึกษาว่าด้วยการชมนางในวรรณคดีของ มัลลิกา คณานุรักษ์ (2524, น. 74) จะเห็นได้ว่าหญิงสาวในสมัยก่อนที่มีฐานันดรศักดิ์ต่างกัน จะมีเครื่องแต่งกายที่ต่างกัน โดยผู้ที่ฐานะสูงกว่าในระดับเจ้านายจะใส่เสื้อผ้ามิดชิด ขณะที่ไพร่หรือทาสอาจจะเปลือยหน้าอก เมื่อมองย้อนกลับมายังงานวิจัยชิ้นนี้ จะพบว่าเกิดการผลิตซ้ำความหมายของผู้หญิงในฐานะเพศที่มีความไม่ทัดเทียมกันเองภายใน เพราะในระดับของผู้หญิงที่ถ่ายภาพอิโรติกด้วยกันก็มีการแยกย่อย ออกเป็นช่วงชั้น โดยตัวแปรที่ทำให้เกิดระดับชนชั้นของผู้หญิงก็คือ ชื่อเสียงและสถานะทางสังคม ที่เข้ามากำหนดร่างกายของมนุษย์ด้วย

เกณฑ์เรื่องชื่อเสียงและสถานะทางสังคม ส่งผลให้นางแบบได้รับการปฏิบัติในการ ถ่ายภาพไม่เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะเมื่อเทียบเคียงจากเกณฑ์การแบ่งนิตยสารเป็น 2 กลุ่ม นั่นคือ นิตยสารชายภาพนางแบบที่มีชื่อเสียงอย่าง FHM และ Mars กับ นิตยสารชายภาพนางแบบที่ไม่มีชื่อเสียงอย่าง ดารานางแบบ และ Penthouse ซึ่งพบความแตกต่างอย่างเด่นชัด ไม่ว่าจะเป็น ลักษณะการโพสท่าที่นางแบบไม่มีชื่อเสียงจะต้องบิดร่างกายและแสดงนัยยะทางเพศมากกว่า การจัดวางในกรอบภาพที่ทำให้นางแบบชื่อดังโดดเด่นหรือนางแบบไม่มีชื่อเสียงมักต้องอัดแน่น เต็มภาพ ฉากและสถานที่ซึ่งนางแบบไม่มีชื่อเสียงจะต้องไปอยู่ในฉากและอุปกรณ์ประกอบฉากที่ สร้างจินตนาการให้ผู้ชายมากกว่า และที่สำคัญก็คือ เครื่องแต่งกายของนางแบบมีชื่อเสียงจะ ค่อนข้างปกปิดร่างกายมากกว่า ขณะที่นางแบบไม่มีชื่อเสียงจะใส่เครื่องแต่งกายล่อแหลม เผยให้เห็นเนื้อหนังมังสามากกว่า และบางครั้งก็ถึงขั้นไม่สวมใส่อะไรเลย ชื่อเสียงและสถานะของ นางแบบจึงเป็นตัวแปรในองค์ประกอบภาพอิโรติก

เมื่อชื่อเสียงและสถานะทางสังคมทำให้นางแบบเกิดความแตกต่าง ดังนั้น จึงอธิบาย ได้ว่าสำหรับนางแบบภาพอิโรติกในสังคมทุนนิยมปัจจุบัน ชื่อเสียงและสถานะทางสังคมกลายเป็น “ทุน” สำหรับการผลิตสัญญาให้กับผู้หญิงในภาพถ่ายอิโรติก แม้ว่านางแบบภาพอิโรติกจะอยู่ใน สถานะเป็นรองเพศชายเหมือนกัน แต่เมื่อนางแบบเหล่านี้ถูกนำมาเปรียบเทียบกัน ก็จะมี การแบ่งช่วงชั้นระหว่างกันจนกลายเป็นชนชั้นที่ชัดเจน

ภาพอิโรติกที่ถูกกำหนดโดยกรอบรหัสทางชนชั้นนี้ ถูกนำเสนออย่างเป็นธรรมชาติและทำให้คนดูซึมซาบโดยปราศจากการตั้งคำถาม เนื่องจากกระบวนการยกระดับให้เป็นมายาคติของกล้องได้กลบเกลื่อนให้ภาพออกมาสมจริง และตอกย้ำถึงคติเรื่องชนชั้นในสังคมต่อไป ดังนั้น จึงเป็นการตอกย้ำว่าแนวคิดมาร์กซ์ว่าด้วยชนชั้นยังคงนำมาอธิบายสังคมได้และยังคงปฏิบัติกรอยู่ ในหลายส่วนของสังคมปัจจุบัน และภาพอิโรติกที่เป็นการถ่ายภาพร่างกายตามธรรมชาติที่เป็น ผู้หญิง ก็ยังถูกทำให้ไม่เป็นธรรมชาติด้วยการสร้างมายาคติจากกรอบรหัสทางชนชั้นนั่นเอง

มายาคติกับร่างกายที่ถูกทำให้ไม่เป็นธรรมชาติ

จากที่มาและความสำคัญของปัญหาในงานวิจัยว่า โรลิ่งด์ บาร์ตส์เคยวิเคราะห์ให้เห็นว่าสิ่งต่าง ๆ ในสังคมล้วนถูกปรุงแต่ง และแฝงคติความเชื่อเอาไว้อย่างแนบเนียนทั้งนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่เราเคยเห็นและรับรู้ราวกับเป็นธรรมชาติจึงมีนัยยะซ่อนเร้นที่ผ่านกระบวนการสร้าง “มายาคติ” มาแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้เห็นว่ามายาคติไหลเข้าไปทำงานในทุกที่ไม่เว้นแม้กระทั่งร่างกายของมนุษย์ซึ่งในงานวิจัยนี้คือร่างกายของผู้หญิง โดยร่างกายคือสิ่งที่กำเนิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ ทว่าภาพอิโรติกกลับนำเสนอร่างกายของมนุษย์ให้มากกว่าที่ธรรมชาติสร้างขึ้น

ร่างกายที่ “ไม่เป็นธรรมชาติ” นี้เกิดขึ้นจากการประกอบสร้างของมนุษย์ เริ่มจากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ให้เป็นสังคมนั้นจำเป็นต้องมีกลยุทธการอยู่อาศัยร่วมกัน มีกฎเกณฑ์ปฏิบัติต่าง ๆ ก่อนจะนำไปสู่การผลิตอุดมการณ์และคติความเชื่อร่วมกัน อย่างไรก็ตาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้คือการปรุงแต่งขึ้นมาในลักษณะของข้อตกลงร่วม ซึ่งข้อตกลงร่วมที่ฝังจนกลายเป็นโครงสร้างที่ทำงานเบื้องหลังการสร้างความหมายเพื่อสื่อสารกันในสังคม คือ รหัส ซึ่งในกรณีของสื่อภาพถ่ายแนวอิโรติกนี้ ได้แก่ รหัสทางเพศสภาพ และ รหัสทางชนชั้น

จากการศึกษาครั้งนี้ทำให้พบว่า อำนาจแฝงมากับกรอบรหัสทั้งสองประเภทเพื่อปฏิบัติการผ่านร่างกายของผู้หญิงในการโน้มนำความคิดของผู้คนในสังคมเพื่อตอบสนองผลประโยชน์แก่คนเฉพาะกลุ่มซึ่งก็คือผู้ชายและกลุ่มคนที่มีลักษณะทางชนชั้นดีกว่า เพราะภาพอิโรติกเหล่านี้แสดงถึงอำนาจของเพศชายและอำนาจของชนชั้นที่ต่างกัน ในที่สุดแล้วสาเหตุส่วนหนึ่งที่ร่างกายซึ่งเป็นธรรมชาติถูกกระทำทำให้ไม่เป็นธรรมชาติ ก็คือเพื่อปฏิบัติการธำรงรักษาอำนาจของเพศชายและอำนาจทางชนชั้น ที่ยังคงไหลเวียนอยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน

มายาคติกับการศึกษาเรื่องสื่อทางเพศ

จากการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับสื่อทางเพศก่อนหน้านี้ ผู้วิจัยพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่มาจากสหรัฐอเมริกา โดยงานวิจัยแนวทางอนุรักษนิยมและสตรีนิยมซึ่งจะมองสื่อทางเพศในแง่ลบ จะมีปริมาณมากกว่าแนวทางเสรีนิยมอยู่พอสมควร ขณะที่การศึกษาในเมืองไทยจะเน้นไปยังแนวทางศีลธรรมจรรยาที่จะชี้ให้เห็นถึงปัญหาและการแก้ปัญหาของสื่อชนิดนี้มากกว่า สิ่งที่ตามมาก็คือทั้งงานวิจัยในต่างประเทศและงานวิจัยในเมืองไทยยังเปิดมุมมองของสื่อทางเพศไม่ถึงที่สุดซึ่งจะทำให้คำอธิบายเกี่ยวกับสื่อทางเพศโดยรวมสำหรับคนในสังคมนั้นมีไม่เพียงพอ

ผู้วิจัยเห็นว่าท่ามกลางการศึกษาไปยังตัวผู้รับสารซึ่งเป็นแนวทางหลักของวงวิชาการสื่อทางเพศ รวมไปถึงการคิดแบบ “ผลกระทบ” ต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสาร โดยที่การศึกษาในแนวทางอื่นอย่าง “การวิเคราะห์ตัวบท” (Textual Analysis) สำหรับสื่อทางเพศยังมีปริมาณน้อยมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงเป็นเรื่องน่าสนใจว่า หากนำเอาสื่อทางเพศมาศึกษาด้วยวิธีการแบบนี้จะให้อะไรแก่โลกวิชาการและสังคมบ้าง

การศึกษาสื่อทางเพศที่ผ่านมาเป็นการศึกษาในแง่ของ “ผู้รับสาร” (Receiver) เป็นส่วนใหญ่ คุณประโยชน์ของการศึกษาแบบนี้คือการทำให้เห็นถึง “ผลกระทบ” ของสื่อทางเพศต่อคนในสังคม การให้ผู้รับสารเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยตรงจะทำให้เห็นถึงมุมมอง ความคิด และความรู้สึกที่มีต่อสื่อชนิดนี้ อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดของการศึกษาที่ตัวผู้รับสารก็คือการพิจารณาเฉพาะถึงสิ่งที่เห็น ๆ กันอยู่โดยปกติและการตอบคำถามโดยถูก “บรรทัดฐานทางสังคม” กดทับจนมุ่งเน้นไปที่อิทธิพลของสื่อดังกล่าวในเชิงศีลธรรมจรรยา ดังนั้น การศึกษาในแง่ของสารจะทำให้เห็นถึงสิ่งที่ซ่อนเร้นอยู่อย่างมีขีดจำกัดทางด้านบรรทัดฐานสังคมน้อยกว่า โดยอาศัยกรอบแนวคิดทางวิชาการมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตีความ

งานวิจัยชิ้นนี้พบว่าเมื่อนำเอาการวิเคราะห์ตัวบทมาใช้ จะทำให้พบเห็นประเด็นทางสังคมวัฒนธรรมที่ซ่อนเร้นอยู่ในสื่อทางเพศ ซึ่งมีบทบาทในการสื่อสารความคิดกับผู้รับสาร การมุ่งเน้นไปยังการค้นหา “มายาคติ” เกี่ยวกับผู้หญิงที่อยู่ในภาพถ่ายของนิตยสารแนวโรติกไทย ทำให้พบว่า มายาคติเป็นสิ่งที่ฝังมากับวิธีการคิดของคนซึ่งเป็นการถูกฝังความคิดอย่างแนบเนียนเป็นธรรมชาติ (Naturalization) จนไม่ทันระวังสังเกต มายาคติมีกระบวนการสร้างผ่านกรอบรหัสในสังคมซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้ได้แก่ กรอบรหัสทางเพศสภาพและกรอบรหัสทางชนชั้น ซึ่งจะ “ส่งผล

กระทบ” (Impact) เช่นเดียวกับการศึกษาผู้รับสาร แต่เป็นการฝังกรอบวิธีคิดเข้าไปในโครงสร้างสำนึกของผู้คน จนกลายเป็นภาพอิโรติกอันนำมาสู่ความหมายของผู้หญิงในที่สุด

การศึกษากระบวนการทำงานของมายาคติ จะทำให้เห็นถึงความหมายของผู้หญิงในสังคมอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาผู้รับสารทั่วไปซึ่งจะได้คำตอบอย่างเป็นมาตรฐานสำเร็จอยู่ อาทิ ภาพหญิงสาวอิโรติกคือภาพที่ให้ความบันเทิงทางเพศแก่ผู้ชาย เพียงเท่านั้น ซึ่งมักจะเป็นการมองแต่เพียงด้านเดียวผ่านกรอบบรรทัดฐานทางสังคม

ดังนั้น การใช้แนวคิดมายาคติมาประยุกต์เพื่อศึกษาสื่อทางเพศ เป็นการเปิดมุมมองทางสังคมให้กว้างขึ้น และเป็นคุณลักษณะทางอำนาจของ “มายาคติ” (Myth) ที่ถือว่าทรงพลังต่อสรรพสิ่งในสังคมอย่างที่โรลิ่งด์ บาร์ตส์เคยกล่าวเอาไว้เสมอในงานวิชาการของเขา

การศึกษามายาคติเกี่ยวกับผู้หญิงในงานวิจัยชิ้นนี้ ทำให้สังคมได้รับรู้ถึงปฏิบัติการทางอำนาจระหว่างเพศชายกับเพศหญิง และปฏิบัติการทางอำนาจระหว่างชนชั้น ว่ายังเป็นสิ่งที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและมีกลยุทธ์ที่ทวีความสลับซับซ้อนขึ้น ทั้งนี้ อำนาจที่เกิดขึ้นจากกรอบรหัสซึ่งเข้าไปควบคุมความหมายในภาพอิโรติกนั้นไม่ใช่อำนาจที่ยั่งยืนถาวร หากเป็นอำนาจที่เลื่อนไหลและพร้อมจะเปลี่ยนแปลงได้ทุกเมื่อ ดังจะเห็นได้จาก อำนาจได้กลับของเพศหญิงในการช่วยวนเพศชายผ่านการจ้องมองของนางแบบกลับมายังผู้รับสาร เป็นต้น

งานศึกษาครั้งนี้ยังทำให้เห็นว่า กระทั่งพื้นที่สำหรับความบันเทิงเพื่อผ่อนคลายอย่าง “ภาพอิโรติก” ยังมีกระบวนการสร้างมายาคติเข้าไปไหลวนทำงาน เพื่อสื่อสารความหมายอย่างแนบเนียน และเป็นปฏิบัติการทางอำนาจระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งดำเนินสืบมาตั้งแต่อดีตผ่านมาถึงปัจจุบัน และคาดว่าสื่อทางเพศอย่างภาพอิโรติกก็ยังคงจะเป็นอีกพื้นที่หนึ่งในการแสดงอำนาจของคนในสังคมต่อไปในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการใช้แนวคิดโครงสร้างนิยมในยุคต้นของโรลิ่งด์ บาร์ตส์ ซึ่งจะวิเคราะห์โครงสร้างของภาพเป็นหลัก แต่เมื่อหลังจากการทำสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) พบว่ากลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีการตีความอย่างอิสระและน่าสนใจมาก ถ้าหากมีการทำวิจัยต่อยอดจากงานชิ้นนี้ จึงน่าสนใจในเชิงให้ “ผู้รับสาร” (Receiver) เป็นผู้ตีความเองทั้งหมด

2. ข้อจำกัดประการหนึ่งในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ คือการเน้นไปที่การสร้างจินตนาการของเพศชาย ดังนั้นจึงมีเพียงกลุ่มตัวอย่างเพศชายเท่านั้นที่มาให้ข้อมูล ทำให้ข้อมูลและการตีความทั้งหมดมีลักษณะเป็นการมองจากมุมมองของเพศชาย ดังนั้น จึงน่าจะแน่ใจว่าถ้าให้เพศหญิงมาตีความภาพเดียวกันน่าจะให้ความหมายที่แตกต่างกันออกไป และสะท้อนให้เห็นถึงการทำงานของ “เพศสภาพ” ในสังคมอีกด้วย

3. ระหว่างการทำวิจัย ผู้วิจัยได้รับข้อเสนอแนะจากการสนทนากลุ่มอย่างพร้อมเพรียงว่า เนื่องด้วยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีสถานะเป็นชนชั้นกลางทั้งหมด ทำให้การตีความต่าง ๆ และรสนิยมในการมองภาพจะเป็นลักษณะกระจุกตัวอยู่แต่ความคิดแบบชนชั้นกลาง ดังนั้น ถ้าหากมีการให้ชนชั้นแรงงานที่มีรสนิยมการดูภาพแตกต่างกันมาลองตีความเปรียบเทียบด้วย ก็น่าจะทำให้เกิดการปะทะระหว่างความคิดและกลายเป็นข้อค้นพบที่น่าสนใจต่อไป